

je ta, že významové jednotky, z kterých se věta skládá, jsou vnímány v nepřetržitě posloupnosti, bez ohledu na složitou architekturu syntaktických podřízeností a nadřizeností; vzniká tak řada, kterou lze schematicky vyznačit: $a - b - c - d$ atd. Přistupuje však ještě okolnost druhá, totiž ta, že každá jednotka následující po jiné je vnímána již na pozadí jejím i všech dřívějších, takže při ukončení věty je v myslí posluchačově nebo čtenářově simultánně přítomen celý soubor významových jednotek, z kterých se věta skládá [...]. Nutno podotknout, že stále, i při výsledném nakupení všech významových jednotek věty záleží na pořadu, v jakém nakupení vzniklo.⁶⁾ Významová akumulace se tedy v podstatě kryje s tím, co zjistil Husserl v rozboru zde citovaném; rozdíl je v tom, že Mukařovský nemluví o postupné modifikaci, kterou každá jednotka doznává, vzdalující se od bodu „ted“. Implicitně je ovšem tato modifikace obsažena v tvrzení, že „i při výsledném nakupení všech významových jednotek věty záleží na pořadu, v jakém nakupení vzniklo“, neboť tuto okolnost si lze vysvětlit jedinečnou modifikací: je totiž každá vrstva v horizontu minulosti vyznačena určitým stupněm modifikace; tak např. v hořejším diagramu doznává jednotka b v horizontu jednotky c tutéž modifikaci jako c v horizontu jednotky d , kde b doznává modifikaci silnější; kdybychom vedli vodorovné linie napříč horizontů, vyznačili bychom tím jistě stupně modifikace. Nemění se tedy při výsledném nakupení pořad, v jakém nakupení vzniklo proto, že je vyznačován odstupňováním modifikace jednotlivých nakupených jednotek. — Třetí konečně princip významové stavby kontextu tvoří ona již uvedená oscilace mezi významovou statikou a dynamikou.

Probereme nyní tyto tři principy, jak se uplatňují při výstavbě kontextů v dramatickém dialogu.

Zaměření na *jednotnost smyslu* každého kontextu vzniká na základě sjednocení všech projevů určité osoby jménem, které je každé replice předesíláno; zároveň toto jméno odlišuje každý kontext od všech ostatních. Kromě toho bývá jednotka každého kontextu zdůrazňována do jisté míry zvláštním jazykovým skladem projevů, které do něho náleží; je to např. nadobycená frekvence jistých slov nebo úsluví, zvláštnosti syntaktické, užívání jistého dialektu nebo funkčního jazyka atp. Významovému sjednocení každého

6) Cit. d., s. 128n.

kontextu se v dialogu klade překážka tím, že jednotlivé projevy téže osoby, kterými je daný kontext fixován, nejsou souvislé: je tedy kontext fixován jen *útržkovitě* a spojení jednotlivých útržků je na čtenáři. To jsou objektivní předpoklady čtenářova zaměření na jednotnost smyslu každého kontextu. Sám tento smysl pak je dán, jak již bylo uvedeno, postavením, které příslušná osoba zaujímá v celkové situaci, do které je dialog zasazen.

Významová akumulace je v dramatickém dialogu u všech kontextů stejná: všechny kontexty skládají se zde z týchž jednotek a v témže pořadí, neboť do kontextu určité osoby nevstupují pouze jednotky obsažené v jejích vlastních promluvách, nýbrž i jednotky obsažené v promluvách všech osob ostatních, jež daná osoba toliko vnímá; bylo však řečeno, že jsou do tohoto kontextu pojímány novým aktem, který mění jejich význam a popřípadě — dosáhne-li změna významu určitého stupně — i slovní znění. Tato změna je způsobována jednotným smyslem celého kontextu, jemuž se přijímaná jednotka přizpůsobuje. Neliší se tedy od sebe různé kontexty v dramatickém dialogu významovou akumulací, nýbrž toliko celkovým smyslem, který má každý z nich. To lze s použitím hořejších diagramů schematicky vyjádřit, označíme-li celkový smysl dvou kontextů jako „ x “ a „ y “, usměrnění, které jednotka v každém z nich doznává, příslušným indexem:

$$\begin{array}{c} \text{kontext } x \\ a_x - b_x - c_x - d_x \\ a_x - b_x - c_x \\ a_x - b_x \end{array} \quad \begin{array}{c} \text{kontext } y \\ a_y - b_y - c_y - d_y \\ a_y - b_y - c_y \\ a_y - b_y \end{array}$$

Situace je však složitější, protože určité usměrnění dané jednotky se uplatňuje netoliko v tom kontextu, s nímž je v naprostém souhlase, ale i ve všech kontextech ostatních: bylo přece zjištěno, že různé homonymní i synonymní hodnoty se nestrídají v časovém sledu, nýbrž jsou všechny v dané jednotce obsaženy současně. Je tedy rozdíl mezi toutéž jednotkou v různých kontextech jen v tom, že je pokaždé zdůrazňována jiná jejich hodnota — totiž ta, která je v souhlase s celkovým smyslem daného kontextu —, aniž by ostatní hodnoty byly odstraněny. —